

Lite historia om Härnässet i allmänhet och omgivningarna kring Svee i synnerhet

Om det som idag är ett uppskattat område för många av oss mer eller mindre fritidsboende har vi tagit tillfället i akt att skriva ner "en smula" av den historia som finns och som vi omges av i vår närmsta omgivning, runt våra hus, i bergen eller på promenaden.

Herrenäset eller numera Härnässet är en halvö 9 km lång, 2 km bred och tillhörande Bro församling med Bro medeltida kyrka från 1200-talet. Det är en gammal bygd med lämningar från stenålder, bronsålder och vikingatid. Längst ut på näset ligger ett före detta fiskeläge, Sköldenborg och här har man funnit husgrunder från 1500- och 1700-talets sillperioder. På flera ställen har också trankokerier funnits bl a i Fågelviken.

Flera större gårdar med bekanta namn som Svee, Ingeröd, Röe, Nävekärr med flera finns upptagna i en förteckning redan från 1300-talet. De ägdes på den tiden av kyrkan eller kungliga kapellet i Tönsberg och först på 1500-talet kom de i privat ägo.

Landsvägen som idag för oss till våra hus är från 1932. Dessförinnan fanns bara en grusad och ännu smalare och krokigare väg – mest farbar för hästtransporter. Den vägen var daterad 1914. Innan dess fanns bara stigar och skulle man transportera så fick det ske med båt längs fjordarna. Detta medförde att de olika orterna var ganska isolerade från varandra. Det som skilde norra från södra Härnässet var bergsryggen norr om Ingeröd., där vägen idag går rakt igenom. Här fick man förr vandra över bergmassivet.

Härnässets befolkning bestod ursprungligen av bönder, torpare, fiskare, hantverkare pigor och drängar. I boken Bohusläns historia skriven av A.E Holmberg beskrivs "Brobölingarna" som ett "livligt, redbart och ganska hyfsat folk"

Ursprungligen var Ingeröd och Fågelviken "centralorterna" på Härnässet. I Fågelviken bedrevs affärsverksamhet på tidigt 1800-tal bland annat med havre från lokala bönder som skeppades på export. Varusortimentet utökades allteftersom och i början av 1900-talet var Fågelviken en betydande handels- och sjöfartsplats. Här fanns även ett större silsalteri. Tyvärr brann hela handelshuset ner till grunden år 1914 och därmed upphörde handelsverksamheten från Fågelviken. Den kooperativa handelsrörelse som stenarbetarna startat och som var inhyrt i handelshuset flyttade in i Folkets Hus till dess att en egen handelslokal byggts.

Folkets hus byggdes av medlemmarna i fackföreningen Stens avd 14 i början av seklet. Där hölls många aktiviteter av allehanda slag, möten, kurser, studiecirklar, fester, teater kultur och mycket mer. Till och med boxning har man haft som aktivitet i Folkets hus. Den flyttade dock till Krabbvik sommartid.

Folkets hus från 1907 är nu ett av Sveriges äldsta och byggnadsminnesförklarade. Fortfarande bedrivs aktiviteter här.

Den förste som högg i sten på Härnässet var Karl Grund och det var kring 1880.

Stenindustrin växte därefter snabbt och kring 1920 var ca 200 personer sysselsatta med arbete i stenbrotten. I Fernströms stenbrott i Fågelviken arbetade ca 50 personer, liksom i stenbrottet i Ingeröd.. Flera mindre stenbrott fanns bl a i Krabbvik.

För att kunna behålla arbetskraft i stenhuggerierna byggdes så kallade "bolagshus" som bostäder åt stenarbetarna på flera ställen bl a i Fågelviken.

Söder om stenbrottet i Urshult ner i Fågelviken fanns och finns ännu ett ammunitionshus. Krutlagret var inte bara avsett för Härnässet utan tjänade även andra områden. Sista

krutlasten lossades 1958. I och med andra världskriget upphörde storhetstiden för stenhuggerierna och sedan 60-talet bryts ingen sten utan "bergen har tystnat".

På Svee gård fanns 7 torp. Kreaturen som torparna ägde betade på Svees marker ner mot hamnen. Ett av torpen är uppfört och byggt av Leopold Karlsson som byggde sitt hem för en summa av ca 600 kronor, vilket naturligtvis var mycket pengar när torpet stod färdigt år 1907.

Familjen Rosén som ägde Svee gård och som även bedrev Härnäsets första taxirörelse, sålde mark till Västkusttomter som planerade (tomtplan från 1966), styckade och sålde tomter för byggnation av sommar och fritidshus. Fortsättningen på historien kring Svee skriver vi till viss del själva som fritidshusägare och som medlemmar i Svee Ekonomiska Fritidsförening, en förening som firade 25-års jubileum år 1999.

Källförteckning: "På Härnäset" sammanställning av studiecirklar, privatband utgiven av Eric Carlsson

Stenriket – bilder från Härnäset under 50 år sammanställda av Gull-Britt Grundén

Diverse blad från Lysekils turistbyrå